

22. EEN KETSUPPIG AROMA

Afleiding

Doel de leerlingen ontdekken dat een woord door enkele toevoegingen of wijzigingen kan worden afgeleid van een reeds bestaand woord; ze beschrijven de manieren waarop dat gebeurt; meer specifiek onderscheiden ze voor- en achtervoegsel als op zich betekenisloze maar toch betekenisveranderende elementen.

Vaardigheden lezen - spreken - schrijven - (luisteren)

Stap 1

In deze stap staan afleidingen met een achtervoegsel centraal.

Aanbodfase

2.

GVR- woord	vertaling
smeerlijk	smerig
walgzaam	walgelijk
verfoeilig	verfoeilijk
rottelijk	rottig
vuillappig	vuilig

Het accent in de vragen verschuift van het betekenisniveau naar vormaspecten.

3.

moorddadelijk, ketsuppig, akelijk, pietsepeteuterig, zilverig, smakelig, zaliglijke, prikkelige, verheselijke

De leerlingen zullen misschien vaststellen dat niet altijd duidelijk uit te maken is waarvan een woord is afgeleid. Ze hebben gelijk. U kunt dit beschouwen als een extra bevestiging dat taal niet met enkele eenvoudige regels te systematiseren is. Steeds duiken her en der inconsequenties, problemen of uitzonderingen op.

Zoekfase

5-7. Bij het rangschikken van de reuzenwoorden naar hun vorming komen in principe twee opties uit de bus: woorden op -lijk en op -ig.

Erratum: De zetduivel heeft ons parten gespeeld. Vraag 7 had vraag 6 moeten zijn.

Samengevat

Stap 2

In deze stap staan afleidingen met een voorvoegsel centraal.

Aanbodfase

1. Tien voor taal.

Vorm groepjes van drie. Elk groepje komt vooraan in de klas staan. Je krijgt van de leerkracht een woord, b.v. hoofd. Om beurten maak je dat woord langer door vooraan iets toe te voegen, b.v. opperhoofd, warhoofd, onthoofd enz. Elke deelnemer heeft maar tien seconden. Wie binnen die tijd niets weet, valt weg. Per correct Nederlands woord krijg je tien punten. De leerkracht is de scheidsrechter. Noteer de eerste 20 woorden die gezegd worden Welk trio scoort het hoogst? De woorden komen in elk geval op het bord.

De woorden die worden genoteerd moeten een betekenis hebben. Waarschijnlijk zullen de leerlingen hier ook samenstellingen aanbrengen. Hou daarmee rekening bij het opmaken van de score.

Zoekfase

2-5. De stilaan vertrouwde rangschikkingsopdracht en verdere analyse.

Samengevat

Lesonderwerp

Nu vullen de leerlingen in de voorziene ruimte het lesonderwerp in.

Oefening

1. Bij de bespreking van de oplossing zal waarschijnlijk blijken dat het niet altijd erg duidelijk is of het om een grondwoord/samenstelling dan wel om een afleiding gaat. Hoofdzaak is dat de leerlingen over het fenomeen nadenken en het samen bespreken.